

بررسی رابطه ی بردباری و شکیبایی معلمان ابتدایی شهرستان بوشهر و سبک تدریس انتخابی آنها

محبوبه حافظی^۱

^۱ کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران

چکیده

تحقیق حاضر با هدف بررسی رابطه ی بردباری و شکیبایی معلمان کلاس اول ابتدایی شهرستان بوشهر و سبک تدریس انتخابی آنها انجام شد. روش تحقیق توصیفی- پیمایشی و براساس هدف، تحقیقی کاربردی است. جامعه در این پژوهش شامل کلیه معلمان ابتدایی شهر بوشهر در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ می باشد که برابر با ۱۱۵۰ نفر بود. روش نمونه گیری در این پژوهش تصادفی ساده است. براساس فرمول کوکران و به روش نمونه گیری تصادفی ساده تعداد ۲۸۸ نفر انتخاب شدند. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده از دو بخش آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش آمار توصیفی از جداول فراوانی و شاخص های گرایش به مرکز شامل میانگین، انحراف معیار استفاده شد و در بخش آمار استنباطی از آزمون هایی شامل تحلیل واریانس یک راهه، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. این آزمون ها با استفاده از نرم افزار انجام اس پی اس اس انجام گرفت. نتایج نشان داد که بین انتخاب سبک تدریس و صبر و شکیبایی معلمان ابتدایی شهرستان بوشهر رابطه ی معناداری وجود دارد.

واژه های کلیدی: بردباری، شکیبایی، سبک تدریس

مقدمه و بیان مساله

سعه صدر به لحاظ لغوی، در فرهنگ معین به معنای گشادگی سینه، همت عالی، نظر بلند، گشاده دستی، دست و دلباز بودن، آزاداندیشی و آزادفکری و در لغت نامه دهخدا به فراخ شدن، گنجیدن در چیزی، فراخی کردن، گشادگی سینه، همت عالی و بلندنظری تعریف شده است. در اصطلاح سعه صدر به معنای شناخت دیگران، درک باورها و اقدامات افراد بر اساس شرایطی که در آن قرار دارند، مطرح می شود. همچنین، سعه صدر را می توان شیوه ای برای تفکر و احساس دانست که برخورداری از آن، باعث ایجاد آسایش و آرامش در فرد شده و او را برمی انگیزاند تا ارزش های متفاوت انسانی را درک نموده، برای کسانی که متفاوت از او فکر می کنند احترام قائل شده و بر اساس، شناخت و درکی که از دیگران دارد، با آنها تعامل مناسب برقرار کند.

اکثر اندیشمندان بر این قول اتفاق نظر دارند که، غایت اساسی تعلیم و تربیت پرورش ابعاد فیزیکی، عقلانی، عاطفی و اخلاقی انسان برای دست یابی به انسانی کامل است و البته برای نیل به این غایت، در نظام آموزش و پرورش هر کشوری، معلم عنصری کلیدی محسوب می شود. برای اینکه معلم بتواند این وظیفه را به نحو احسن به انجام رساند. علاوه بر دانش و تخصص و دانستن فن و هنر معلمی، لازم است دارای شخصیت سالمی نیز باشد. در این راستا داشتن بردباری، شکیبایی و سعه صدر در ارتباط با دیگران و بویژه با دانش آموزان می تواند به عنوان یکی از ویژگی های ضروری برای معلمان تلقی شود. از آن جا که نقش معلم در ایجاد این آمادگی اساسی است و طبق نظر محققان، معلمان اساسی ترین عامل در تحقق اهداف آموزشی هستند و معلم است که می تواند نقص کتاب های درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران کند یا به عکس، بهترین موقعیت و موضوع تدریس را با عدم توانایی در ایجاد ارتباط عاطفی مطلوب به محیطی غیرفعال و بدون جذابیت تبدیل کند (رحیم زادگان، شعبانی ورکی و کهن، ۱۳۸۸).

از این رو، نقشی که مدارس و مخصوصاً شیوه تدریس معلمان در انتقال ارزش های اجتماعی از قبیل تفاهم و مدارا دارند، نگرش شخصی معلم از اهمیتی بسزا برخوردار است و باید با آموزش های حرفه ای و روش های مطلوب تعلیم و تربیت را جامه عمل بپوشد. از آنجا که مهم ترین عامل در یادگیری و شاخص ترین کردن با دیگران عملکرد معلم، تدریس او و روش و فنی است که معلم برای بیان محتوای آموزشی به کار می برد (نسینو، ۱۳۸۱: ۳۰)، و مطابق با نظر محققان، تدریس فرآیند و فعالیتی است که در داخل یک الگو صورت می پذیرد، لذا روش و سبکی که معلم در تدریس خود استفاده می کند از جمله مسائلی است که توجه محققان و صاحب نظران بسیاری را به خود جلب کرده است؛ سبک تدریس یا سبک آموزش معلم می باشد که معلم با آن وظایف یادگیری را مشخص می کند و فرایند تدریس را هدایت می کند و به عنوان رجحان و تمایل به سمت رفتاری که منجر به یادگیری می شود و متأثر از ارزش ها، باورها، نگرش ها و پیشینه فرهنگی و اجتماعی. از آنجا که جایگاه معلم و نقشی که، می تواند در موفقیت نظام آموزشی داشته باشد بر هیچ فردی پوشیده نیست، لذا به جاست که به این عنصر کلیدی در نظام آموزشی توجه بیشتری شود و برای بهتر شدن آموزش سعی کنیم که معلمان خود را بهتر بشناسیم. در این میان بررسی ویژگی شخصیتی معلم و تأثیری که بر تدریس او و یا به عبارت دیگر چگونگی نگرش او نسبت به مهمترین عنصری که در زندگی شغلی خود با آن سرو کار دارد، حائز اهمیت است. و نظر به اینکه دین اسلام برای بردباری و شکیبایی و مدرا و سعه صدر اهمیت زیادی قائل شده است و این امر مقوله ای مهم در تعلیم و تربیت می باشد که سعه صدر را در تدریس معلمان اثرگذار و این ویژگی را در یادگیری شاگردان و برقراری ارتباط با شاگردان مؤثر می داند؛ بنابراین سوال اصلی تحقیق

حاضر این است که آیا بین بردباری و شکیبایی معلمان ابتدایی شهرستان بوشهر و سبک تدریس انتخابی آنها رابطه معناداری وجود دارد یا خیر؟

مبانی نظری

بردباری: بردباری میزان سطحی از تحمل فرد است قبل از اینکه فرد واکنش منفی نشان دهد. همچنین این لغت بمنظور اشاره به صفت و فضیلت ثابت قدم بودن شخص بکار می‌رود. که متضادهای آن عجله و عجل بودن است.

صبر: عبارت است از ثبات نفس و اطمینان آن و مضطرب نگشتن و مقاومت کردن در بلاها و مصایب، به گونه ای که سینه انسان تنگ نشود و خاطر او پریشان نگردد و گشادگی و طمأنینه ای که پیش از حدوث بلا داشته است، حفظ نموده و زبان خویش را از گلایه و شکایت حفظ کند و اعضا و جوارح خود را از حرکات ناهنجار محافظت نماید... صبر و شکیبایی، منزلی است از منازل دین و مقامی است از مقامات موحّدین که به واسطه آن، بنده به جمع مقربان بارگاه احدیت وارد می شود و تا کسی صبر را شعار خویش نسازد، به مراتب ارجمند نخواهد رسید... در منزلت و جایگاه صبر همین بس که وقتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره ایمان پرسیدند، فرمود: «آن، صبر است».

سبک تدریس: سبک تدریس، مجموعه ی فعالیت‌ها و مراحل تجربی است که برای نیل به هدفی معین انجام می‌شود و بهترین روش روشی است که با صرف کمترین مدت و با توجه به امکانات موجود، بیشترین بهره و نتیجه را عاید گرداند. تدریس را سازمان‌دهی یادگیری دانش‌آموزان تعریف کرده و روش تدریس مجموعه ی فعالیت‌هایی است که با توجه به شرایط و امکانات موجود صورت می‌گیرد تا مساعدترین زمینه را برای پرورش و آموزش مؤثر و مطلوب فراهم سازد.

پیشینه تحقیق

شرفی (۱۳۹۶) در تحقیقی به موضوع شکیبایی و گشودگی اخلاقی در منظر تربیت اسلامی پرداخته است، وی در مقاله خود، داشتن گشودگی اخلاقی یا به تعبیری سعه صدر و داشتن ظرفیت بالای تحمل از جانب مربی را از ویژگی های ضروری برای موفقیت در تربیت دانسته است و در ضمن بررسی آراء اندیشمندان غربی به شواهد قرآنی و روایتی موضوع نیز اشاره کرده است.

رفیعی مقدم (۱۳۹۴) به تحلیل محتوای مربوط به مدارا و خشونت در کتاب ادبیات فارسی در مقطع دبیرستان پرداخته است. مطابق با پژوهش وی؛ نحوه توزیع مطالب در سالهای اول، دوم، سوم و پیش دانشگاهی مناسب نیست و با توجه به این که دانش آموزان در سالهای اول نوجوان ترند و شرایط روحی - روانی خاص خود را دارند، حجم مطالب با محتوای مهرورزی در کتاب های ادبیات آنان به مراتب کم تر از سال سوم و پیش دانشگاهی است. در حالی که برای جذب دانش آموز به کتاب ادبیات و محتوای آموزشی آن مطالب درسی با موضوع مدارا و مهرورزی در سنین پائین تر، لازم تر می نماید.

وکیلی (۱۳۹۳) در تحقیقی به بررسی اصول سعه صدر از منظر ویلیام هر پرداخته است. وی با بیان این موضوع که گفتگو، احترام به عقاید دیگران و همزیستی مسالمت آمیز با دیگران؛ موجب توافق با اصولی میشود که ضامن حقیقی سلامت اجتماع است و البته وی، این جوامع را شامل اجتماعات بزرگ و کوچک با حیطه های گوناگون از جمله تعلیم و تربیت میداند.

جاویدی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان بررسی میزان مداراگری معلمان و رابطه آن با سبک تدریس مرجح آنان، جامعه آماری مورد بررسی شامل معلمان نواحی ۱ و ۲ و ۳ آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۹۰ بوده‌اند که حجم نمونه ۱۱۰ نفر تعیین شد و از آنان خواسته شد تا به پرسشنامه سعه صدر سفران (۱۹۸۴) و سبک تدریس موسی پور (۱۳۷۷) پاسخ دهند، پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، نتایج نشان داد، که سعه صدر معلمان پیش بین مناسبی برای ترجیح سبک تدریس معلمان نیست، و سعه صدر معلمان از سطح متوسطی برخوردار است، سبک تدریس مرجح و غالب معلمان سبک فعال است. با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود که به آموزه‌های انسان‌گرایی در برنامه‌های درسی تربیت معلم و آموزش‌های ضمن خدمت توجه بیشتری مبذول شود و محققان بعدی در علل سعه صدر معلمان و رابطه آن با دیگر مسائل مطرح در حوزه تعلیم و تربیت و بالاخص تدریس به مطالعه و پژوهش بپردازند.

فن و یب (۲۰۱۵) در تحقیقی با عنوان بررسی ارتباط بین سبک تدریس معلم و ویژگی‌های شخصیتی او انجام دادند. نتایج تحقیق سبک‌های تدریس را بطور معناداری با ویژگی‌های شخصیتی همسو نشان داد. هم چنین با سبک یادگیری آنها نیز در ارتباط بود.

فرضیه تحقیق

بین بردباری و شکیبایی معلمان ابتدایی شهرستان بوشهر و سبک تدریس انتخابی آنها رابطه معناداری وجود دارد.

هدف تحقیق

بررسی رابطه ی بین بردباری و شکیبایی معلمان ابتدایی شهرستان بوشهر و سبک تدریس انتخابی آنها

روش تحقیق

روش تحقیق توصیفی- پیمایشی و براساس هدف، تحقیقی کاربردی است.

جامعه آماری و شیوه نمونه گیری

جامعه در این پژوهش شامل کلیه معلمان ابتدایی شهر بوشهر در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ می باشد که برابر با ۱۱۵۰ نفر بود. روش نمونه گیری در این پژوهش تصادفی ساده است. براساس فرمول کوکران و به روش نمونه گیری تصادفی ساده تعداد ۲۸۸ نفر انتخاب شدند.

روشهای آماری تحلیل داده ها

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده از دو بخش آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش آمار توصیفی از جداول فراوانی و شاخص های گرایش به مرکز شامل میانگین، انحراف معیار استفاده شد و در بخش آمار استنباطی از آزمون هایی شامل تحلیل واریانس یک راهه، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. این آزمون ها با استفاده از نرم افزار انجام اس پی اس اس انجام گرفت.^۱

^۱.Spss

بررسی پیش فرض ها (نرمال بودن داده ها)

آزمون چولگی و کشیدگی

برای بررسی طبیعی بودن نمرات به دست آمده از آماره های چولگی و کشیدگی استفاده شد که نتایج آن در جدول (۱) ارائه شده است. همان طور که در جدول جدول (۱)، مشاهده می شود همه متغیرهای فوق از آنجا که آماره های بین $+2$ تا -2 دارند، دارای توزیع نرمال و طبیعی می باشند. بنابراین این پیش فرض در پژوهش حاضر رعایت شده است.

جدول (۱): چولگی و کشیدگی برای بررسی نرمال و طبیعی بودن متغیرهای پژوهش

متغیرها	چولگی	کشیدگی
بردباری و شکیبایی	-۰/۴۲۱	-۰/۵۶۱
سبک تدریس دانش آموز محور	۰/۶۳۷	۰/۷۳۴
سبک تدریس معلم محور	-۰/۷۱۲	۰/۴۹۳

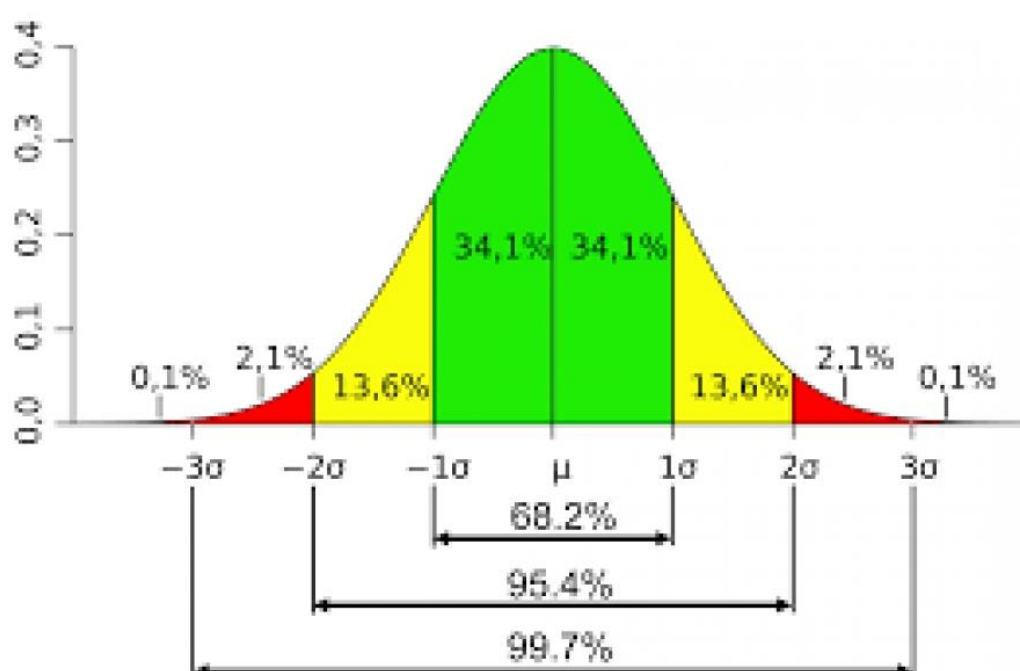
آزمون کولموگروف اسمیرنف

قبل از بررسی فرضیات پژوهش لازم است آزمون آماری مناسب جهت تجزیه و تحلیل آنها انتخاب شود. در این زمینه یکی از پیش شرط های اساسی برای انتخاب آزمون های آماری پارامتریک، نرمال بودن توزیع داده ها بر اساس متغیر مورد بررسی می باشد. با این رویکرد ابتدا جهت بررسی نرمال بودن عامل ها از آزمون کولموگروف - اسمیرنف تک نمونه ای استفاده شد. در آزمون کولموگروف - اسمیرنف تک نمونه ای، فرض صفر بیانگر نرمال بودن توزیع داده ها و فرض خلاف بیانگر غیر نرمال بودن آن است. بر اساس نتایج جدول شماره (۲)، مقادیر سطح معناداری تمام عامل های پژوهش، بیشتر از ۰,۰۵ بود. لذا فرض نرمال بودن توزیع عامل ها را تایید و فرض خلاف مبنی بر غیر نرمال بودن توزیع داده ها رد گردید. بنابراین با توجه به نرمال بودن توزیع داده ها، در تحلیل های بعدی از آزمون های پارامتریک استفاده می شود.

جدول (۲): آزمون کولموگروف - اسمیرنف تک نمونه ای برای تعیین نرمال بودن عامل ها

ابعاد	سبک تدریس	سبک تدریس
شاخص	بردباری و شکیبایی	دانش آموز محور
تعداد	۲۸۸	۲۸۸
	۲۸۸	۲۸۸

پارامترهای	میانگین	۴/۱۷۵	۳/۷۶۳	۳/۶۲۴
نرمال	انحراف معیار	۰/۵۳۴	۰/۴۱۸	۰/۶۳۱
مقادیر کلموگروف- اسمینرف		۱/۰۴۵	۱/۱۰۸	۰/۸۷۳
سطح معناداری (دو دامنه)		۰/۹۳	۰/۷۴	۰/۱۲۸

تحلیل فرضیه تحقیق

بین بردباری و شکیبایی معلمان ابتدایی شهرستان بوشهر و سبک تدریس انتخابی آنها رابطه وجود دارد. برای بررسی این فرضیه پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. این آزمون روابط بین متغیرها را در بازه +۱ و -۱ می سنجد. همبستگی مثبت نشان از رابطه همسو دارد و همبستگی منفی نشان از رابطه ناهمسو و برعکس دارد. نتایج آزمون همبستگی پیرسون به دست آمده برای این فرضیه پژوهش نشان داد که بین دو متغیر بردباری و شکیبایی معلمان ابتدایی شهرستان بوشهر و سبک تدریس انتخابی آنها رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد ($R=0/437$)، بدین صورت که با افزایش و بهبود بردباری و شکیبایی معلمان سبک تدریس آنها نیز دچار تغییر همسو می شود ($P \leq 0/05$). ضریب تبیین محاسبه شده نیز حاکی از این است که ۰/۱۹ درصد از کل واریانس سبک تدریس انتخابی معلمان توسط بردباری و شکیبایی آنها قابل تبیین و پیش بینی است.

جدول (۳): رابطه بردباری و شکیبایی معلمان و سبک تدریس انتخابی آنها

وابسته		مستقل	
بردباری و شکیبایی معلمان		ضریب تبیین	
سبک تدریس انتخابی معلمان	ضریب همبستگی	۰/۴۳۷	۰/۱۹۰
	سطح معنی داری	۰۰۰	
	تعداد	۲۸۸	

نتیجه گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه ی بردباری و شکیبایی معلمان ابتدایی شهرستان بوشهر و سبک تدریس انتخابی آنها بود. در تبیین نتایج به دست آمده می توان گفت که معلم موفق کسی است که کلاس درس را به گونه ای آماده سازد تا پاسخ گوی تمامی چالش ها در طول تدریس باشد. معلم باید توانایی های خود را بشناسد، روش تدریس خود را ارزیابی کند و اگر روش ها قدیمی و کهنه باشند روش پویا و زنده ای را پیش گیرد تا روحیه ی خلاقیت و نوآوری را در نهاد دانش آموزان شکوفا سازد. او باید روش های برخورد با مشکلات درس را بشناسد و راهبردی را اتخاذ کند که فرایند یاددهی- یادگیری را مختل نسازد و مشکلات جزئی کلاس او، به مشکلات کلی و وخیم تبدیل نشود. هم چنین باید رفتاری داشته باشد که دانش آموختگان کلاس درس او، مسائل آموزشی و مشکلات رفتاری خود را در محیطی آرام و سرشار از محبت و غیر تهدیدآمیز حل کنند و معلم به اندازه کافی صبر و شکیبایی داشته باشد تا بتواند مشکلات پیش آمده کلاس درس را حل و فصل کند و سبک تدریس مناسب را انتخاب کند. یکی از ملاک های تدریس و آموزش در مقطع ابتدایی این است که معلمان بتوانند با مسائل و مشکلات این دوره و نیز با ویژگی های روانی و رفتاری دانش آموزان کنار بیایند. با توجه به اینکه دانش آموزان در این مقطع بیش فعال هستند و میزان فعالیت آنها بالا می باشد، لذا معلمان باید توانایی و تحمل بالایی در تحمل کردن این رفتارها داشته باشند و بتوانند با صبر و شکیبایی رفتار نامناسب را به سمت رفتار مناسب راهنمایی و هدایت کنند. انتخاب روش صحیح مدیریت کلاس درس و سازمان دهی آن، از علائم موفقیت معلم به شمار می آید. انتخاب هرگونه شیوه ی مدیریتی، به سبک تدریس و هدف های معلم بستگی دارد. معلمان با به کارگیری روش مدیریت مناسب کلاس درس خود می توانند، در پرورش مهارت های اجتماعی، خلاقیت ها و توانایی های دانش آموزان نقش مهمی داشته باشند و مشکلات انضباطی کمتری در کلاس خود مشاهده کنند. اداره کردن چنین محیطی، نیازمند تصمیمات آنی و اقدامات سریع و مداوم است و به مهارت های خاص و صبر و شکیبایی و روش مدیریتی معلمان در آن نیاز دارد. لذا بردباری و شکیبایی می تواند، زمینه ساز انتخاب روش تدریس مناسب از سوی معلمان باشد.

پیشنهادهای

- ✚ آموزش ضمن خدمت معلمان و تشویق معلمان به سبک تدریس دانش آموز محور در جهت توجه بیشتر به دانش آموزان و توانمندی های آنها
- ✚ تقویت محرک های انگیزشی معلمان و استفاده از محرک های مادی و معنوی در جهت افزایش رضایت شغلی و به تبع آن افزایش میزان صبر و استقامت آنها
- ✚ توانمند سازی معلمان در جهت انتخاب سبک تدریس مناسب و شکیبایی و انعطاف پذیری در برخورد با موقعیت های مختلف تدریس
- ✚ استفاده از مشوق های شغلی و سازمانی و کنترل و نظارت شغلی مناسب به منظور تشخیص نقاط قوت و ضعف
- ✚ توسعه امکانات مدارس در جهت انتخاب و تنوع سبک های آموزشی معلمان به منظور افزایش یادگیری فردی و گروهی

منابع

- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳). لغت نامه تهران: دانشگاه تهران؛ روزنه
- شرفی، محمدرضا، (۱۳۸۷)، گشودگی اخلاقی در منظر تربیت اسلامی، فصلنامه اندیشه های نوین تربیتی، دوره: ۴، شماره: ۱
- رفیعی مقدم، هما (۱۳۸۶). مدارا و خشونت (تحلیل محتوای مطالب مربوط به مدارا و خشونت در کتاب های فارسی دبیرستان)، رشد آموزش زبان و ادب فارسی زمستان ۱۳۸۶ - شماره ۸۴
- موسی پور، نعمت اله (۱۳۷۷). ارزشیابی برنامه ی درس روش ها و فنون تدریس دوره های تربیت دبیر دانشگاه های ایران. فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره ۷
- میلر، جان (۱۳۷۹). نظریه های برنامه درسی ترجمه ی محمود مهرمحمدی، تهران: نشر سمت.
- نسیینو، براون (۱۳۸۱). برنامه درسی و آموزشی (مقدم های بر روش های تدریس). ترجمه ی داریوش نوروزی و اکبر صالحی، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد جنوب.
- نیک داراصل، محمدحسین (۱۳۸۸). تساهل و تسامح در دیوان حافظ . بوستان ادب (علوم اجتماعی و انسانی شیراز)، شماره ۲
- وکیلی، نجمه (۱۳۹۳). بررسی موضوع سعه صدر در گسترده تعلیم و تربیت با تأکید بر آراء ویلیام هر پایان نامه دکتری رشته فلسفه تعلیم و تربیت، چاپ شده، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.

Investigating the relationship between tolerance and patience of elementary teachers in Bushehr city and their chosen teaching style

Mahboobeh Hafezi

Abstract

The present research was conducted with the aim of investigating the relationship between tolerance and patience of first grade elementary teachers in Bushehr city and their chosen teaching style. The research method is descriptive-survey and based on the objective, it is an applied research. The society in this research includes all elementary teachers of Bushehr city in the academic year 2020-2021, which was equal to 1150 people. The sampling method in this research is random. 288 people were selected based on Cochran's formula and simple random sampling method. In this research, descriptive and inferential statistics were used to analyze the obtained data. In the descriptive statistics section, frequency tables and central tendency indices including mean, standard deviation were used, and in the inferential statistics section, tests including one-way analysis of variance, Pearson's correlation coefficient and multiple regression were used. These tests were done using SPSS software. The results showed that there is a significant relationship between the choice of teaching style and the patience of elementary teachers in Bushehr.

Key words: tolerance, patience, teaching style